

Barne paisajeak marrazten

Pello OTXOTeko VAQUERO

Barne Ibilerak II. LUIS MARI MUJIKA. Hiria Argitaletxea. Donostia, 2006.

Poesia, genero literario modura, desagertzera kondenaturik da-goela aipatu denetik urte asko igaro dira. Aipaturiko arrazoiak anitzak dira, eta erreferentzia puntuaren arabera, begirada jakinaren angelu batetik ala bestetik, guztiak egiazkoak direla onar dezakegu (uler-gaiztasuna, errealtatearekiko urruntasuna, gehiegizko subjektibota-suna, eta abar). Baina inoiz ere ez dakigu zergatik diren egiazkoak. Zinez esateko, oso gutxitan daukagu aukera benetan konbentzitzen gaituen poema liburu bat dastatzeko, edo Pizarnik-ek zioen modura "keinuren bat igorriko duten testuak" irakurtzeko. Oro har argita-ratzen diren poema liburuak, kronologikoki ordenaturiko poemien antologiak dira, edo norbaiten kronikak edo ipuintxoak poema itxuran emanak, edo norberaren frustrazioak jasotzen dituzten folioak lerro-tan apailatuak eta apainduak.

Baina honako liburu honen aurrean ez da halakorik gertatzen. Hasieratik beretik berezko sakontasun batera murgiltzen gaituzten poemak antzematen ditugu, karga kontzeptual handiko lerroak da-kuskigu, era berean zamatsuegiak ez direla onartuz. Hitz gutxitan esango nuke, poesia puruaren aurrean gaude, eta kalitatezkoa ere badena, goi mailakoa.

Idazten urteak eta urteak eman dituen poeta dugu Luis Mari Mujika. Denbora luzea darama poesia lantzen eta jorrazten. Korrante ezberdin askoren partaide eta eragina jaso du: sinbolismoa, exis-tentzialismoa, surrealismoa, ... Denetatik edan du eta bere poesia hauetan guztietan aberastu da. Ibilbide luzea egin digu Mujikak bere

hasierako garai haietatik. Berak utzitako lorratzean estilo eta norabide anitzak nabariak dira. Sinbolismoa maite zuen hasierako urteetan, poesia soziala ere landu du eta tarteka-marteka surrealismoaren bezalaz txango jori bezain interesgarriak egin ditu. Baina azkenaldi honetan, existentzialismo sakon eta indartsuan murgildurik ageri zaigu. Metaforak eta hitz jokoak maite dituen poeta ez da batere kikildu poesia kontzeptualaren estrata malkartsuetan barrena abiatzeko. Luis Mari Mujikaren lehen poetika Juan Mari Lekuonaren eta Mikel Lasaren sinbolismotik hurbil ezar zitekeen, baina bi hauek baino bide surrealistagoak jorratu zituen. Egilearen iritziz, idazkeraren sinbolismotik, lizardismoari uko egin eta gero, beste estilo ez-zehatz batera egin zuen jauzi Mujikak. Eta beti ere surrealismoaren kutsu nabari bezain azpimarragarriarekin, izan ere, iruditeria sakon eta ugari honetan, metafora surrealisten indarra berebizikoa baita. Uneoro oso presente azaltzen da surrealismoa Luis Mari Mujikaren poesian, eta era berean, bere giroak eta atmosfera inguratzailleak Federico García Lorca eta Miguel Hernández-en eraginak dituzte. Limurtzailea da oso, eta lurrin gozo eta xuabea baillitza dastatzera iritsiko gara.

Era berean, aipatu beharra dago naturarekiko dauden harremanak eta erreferentziak etengabeak direla. Aldiro-aldira kontenplaziorako abaguneak lortzen ditu, lerroen segidan paisaiak marraztu, eta begirada zerumugan pausatzeko erreztasunak eskaintzen dizkigu. Hauekin loturik, nabarmenki suma daiteke Juan Mari Lekuonaren eragina bere poesiaren pasarte zenbaitetan. Juan Mari Lekuonaren kasuan bezalaxe, bere garaiko filosofoen eragina topatzen dugu, esate baterako Teilhard de Chardin, Bernanos, Unamuno, e.a. Eta *leit motiv* iraunkor gisa azaltzen zaigu gizakiari buruzko galderak egiten dituzten lerroak, izan ere, aspaldikoa baita Luis Mari Mujikaren kezka existentziala. Hasierako bere poemetatik hona etengabe dirauen leloa dela esango nuke nik. Existenziaren bidegurutzera eramango gaitu, eta bidegurutze zalantzakor horretan hustasunaren presentzia agerian utziko digu. Efimerotasunaren eta hutsaltasunaren halabeharria identitatea osatzeko, eta modu honetan, infinituaren eta eternoaren ezkaratza begiz jotzeko. Modu iraunkor eta etengabean galderak egingo dizkigu: "*Galderek trenak bezala / barne paisaiak zeharkatzen dituzte*". Maisua dugu Luis Mari Mujika paisaiak, toki-izenak, geografia ezberdinak eta gunek hautatuak deskribatzen eta bere poesian barnetatzen. Gauza bera egiten du *barne paisaiei* dagokielarik, eta berak

dioen lez "dena existentziaren ele nagusi egiten / eta atzemanikoaren bozkarioa hitzaren biltzarrera jasotzen". Dena den, bere poesiak ezin dio existentziaren besarkadari uko egin, ezin dio nolnahi ere begirada arakatzaille bati muzin egin. Eta besarkada honen kate-begi bakoitzean poetaren xamurtasuna une oro dagerkigu, errealtatearen osotasunak harritzen du, harritzen gaitu, eta natura eta barne izatea existentziaren ardatz bihurtu. Maitasunaren gaia ere pil-pilean, eta gori-gori sumatuko dugu zenbait poematan, maitasunaren zertzeladak nonahi aurki daitezke. Hala ere, poemario existentziala da zailtzarik gabe. Horren lekuko, etsipenaz jota iristen zaizkigu lerrook:

"bizi nabarretik heriotzaren betera
hutsaren eskutik allegatu gura dut."

"Jarraitzea -foto hieratiko ez izatea-
gizasemearen mugak gainditzea da,
ezin horretan datza bere borroka."

"Argiak biltzen du maiz mendia
itzalak ito ez ditzan iraupen-gogoak;
borrokaren hegitik -kosta ahala-
hurbiltzen naiz existentziara,
jalotzen naiz goiztiri galantara."

Sarri askotan esperientzia poetikoa etsipenarekin uztartu ohi da. Etsipenaren bidez irekitako bide honetan, ibiliaren ibilliaz, azkenean argitasunezko leihoak begitantzen ditu poetak, eta modu horretan ametsak, gezurrak eta kimerak baztertzera behartua aurkitzen da une batean. Egun melankoliko, nostalgiko eta utopikoko eguraldiaz lagunduriko bidaia luzean, azkenean errealtate gordinaren aterpea azaltzen da. Eta batzuetan aterpe ankerra eta ez hain ederra baldin bada ere, azken finean aterpe da, eta altzoa ere bihur daiteke. Helmuga honetara kondenaturik dago poeta, eta Luis Mari Mujikaren poesian, batez ere bere obra osoaren bigarren bilduma honetan, horixe bera nabaritzen da behin eta berriz biziari buruzko galdera sakonak eta gogorak tarteka jaurtikitzen dizkigunean. Poeta handietan aurkitzen den konstantea da, hala nola, Eliot, García Lorca, Alberti, Cernuda edo Neruda. Izakiak beren lanetan hutsik edo jantzi husturik azaltzen dira, edo zeruak erahilda, bestela; azken finean, poematan azaltzen den gizakiak barnea husturik du, edo hiletsita. Irudi hauetan gizaki modernoaren irudia gauzatu egiten da, errealtate-

tearen joan-etorrian erabat nora ezean aurkitzen den gizabanakoarena, bere identitatearen barruan babestu egiten dena Ezerezero iritsi arte, eta ondoren kanpora irteten dena Osotasunaren deuseztapena iragarri eta bere arriskuaz konturatu arte. Ibilbide latz honek kontzientziara irekitzen gaitu eta jakituriaren bideak zabaldu. Bide hauetan dabil Luis Mari Mujika eta bide hauek irekitzen dizkigu. Batzuetan Sisiforen lanean ez ote dabilen otutzen zait niri, baina bere mezuaeren erantzule gu geu gara, geuri dagokigu Sisiforen irudia Jasonen abentura bihurtzea eta gauzatzea, bere poesia urrezko ardi larru gisara jaso dezagun.

Liburuaren esentzia poemario osoa ongi deskribatzen eta laburtzen diguten bertso-lerro hauetan topa daiteke:

“Izakietara makurturiko soak
esperientziara atxikitzen nau,
eta ametsa –bihar izan daitekeena ere–
poemaren baitara ekartzen du,
nahiz ametsen haraindi ezer gutxi dagoela jakin;
azken lurraldera
oroimenaren ertzak ailegatzten dira.”

Bestelako honek ere, existentziarenganako atxikimendu ezkor bat adierazi beharrean, aldarte baikorrago baten giroa igorriko digu etorkizuneko begiradari eta esperantzari leiho ttiki-ttiki bat –Gandia-gak dixit– zabalduz:

“Izarren dardarazioa zero oztinean inoiz ez da bukatzen,
elorriaren zuritasuna sekula ez ahitzen,
oroimenaren argia lerdan eusten da
gauzei behatzen dudan bakoitzean.

Nahiz ikusia aldiari itsatsia egon
edertasunak fingabea nahi luke izan,
ortzian beti izarrak eskegita ikustea gura nuke
inoiz ez itzaltzea,
sekretuaren sua edonolako zirimolen erdian
pizturik irautea.”

Hona hemen edertasunaren luma bat erortzen, hona hemen doinu xamurrez belarriak limurtzen gaituzten hotsak, hona hemen errealitate gordina eta geure barnea kraskatuko digun mezu sakona, hona hemen aurrera begiratzen lagunduko diguten lerroak.

Poetek agian ez digute behar dugun erantzunik emango, baina aztoramen eta nora ezeango uneetan bidaide oso onak dira. Eta hauen ahaleginen irakaspenak onartuz, agian, geure mugak zedarritza ditzakegu eta argirantz eramango gaituzten zirrikitueta hurbil gaitzke.